Jolsvai András

Eperszezon I.

1.

Zimmerl József minden reggel felpofozta a fiát.

Abban a korban, amikor ez a történet játszódik, s amit az utókor boldog békeidőknek nevez majd el, az ilyesmi nem volt túlzottan szokatlan. A családfő szinte korlátlan ura volt a házközösségnek, s az alárendeltek testi fenyítése a nevelés bevett eszközének számított.

Furcsának talán csak az tűnhetett, hogy erre az aktusra minden áldott reggelen sor került. Ha esett, ha fújt, ha sütött a nap, ha borult, ha nyár volt, ha tél, ha megérdemelte a delikvens, ha nem, mindig.

Amikor a regénykezdő pofon elcsattan, 1893 tavaszát írják, a helyszín a megszokott, a Zimmerl vendéglő konyhája, hat óra múlt néhány perccel, Ferenc, a fiú tizenhét éves ekkor, az apja pedig hatvankilenc. Ha feltesszük, hogy egyetlen fiát, szeme fényét, kedvencét négyéves koráig nem ütötte meg Zimmerl József – meglehet, túlságosan jóhiszeműek vagyunk –, akkor is jóval a négyezredik pofon fölött járunk. Más családokban az ilyesmi, meglehet, feszültséget szülne, az apai szívbe elkeseredés költözne, hogy hiába minden igyekezet, a fiúiba meg harag a sok indokolatlan megaláztatás miatt, de a Zimmerl portán ilyesminek nyoma sem volt. Zimmerl József elfogultan szerette a fiát, olyan képességeket feltételezett róla, melyeknek bizony híján volt erősen, benne látta a dinasztia továbbvirágoztatásának zálogát, és Ferenc is (vagy ahogy a családban nevezték, Franzl) rajongott az apjáért. Ez a pofon tehát, mely egykor, meglehet, valóban nevelési célokat szolgált, mára afféle családi rítussá nemesedett, szeretetteljes napkezdő pillanattá: ahogy elcsattant, mindenki úgy érezte, a dolgok rendben haladnak a maguk vájta mederben, folytatódhat az élet a megszokott módon.

Persze, egy ilyen évtizedes múltra visszatekintő pofonnak eddigre kialakult a maga finom koreográfiája is. Franzl háromnegyed hat körül érkezett a konyhába, ahol addigra három-négy nő tevékenykedett már szorgosan, az anyja irányításával, kapott egy simogatást meg egy bögre kávét, aztán leült a kemencepadkára és várt. Az apja pontosan hatkor lépett be a konyhába, végighordozta a tekintetét a birodalmán, fogadta a köszönéseket, aztán megtámasztotta hátát az ajtófélfán és odaszólt a fiának.

– Gyere csak ide, te pernahajder! Mit műveltél megint?

Franzl ilyenkor letette a bögréjét, és karnyújtásnyira megközelítette az apját.

– Ich bin unschuldig, mein Vater!

– Na, majd adok én neked ártatlanságot, hogy megemlegeted! – A mondathangsúly emelkedő volt, az atyai kézzel párhuzamosan, aztán elcsattant a pofon is, mely tíz-tizenkét évvel ezelőtt még valódi erőkifejtéssel párosult, de ma már inkább csak jelképes legyintés. Öregszik a gazda, gondolják ilyenkor a szemtanúk, de mondani persze nem mondanak semmit, sőt, úgy tesznek, mintha nem is látnák, mi történik.

Amikor ezen a kötelező feladatsoron átesnek, megy mindenki a dolgára. Zimmerlné Tívó Anna nekilát az ebéd előkészítésének, Franzl a szálát teszi rendbe, a lányok a szobájukat, Zimmerl József pedig, akit mindenki gazdának szólít errefelé, befogat, és elmegy a szuglói piacra.

Kezdődik egy szokásos nap a nagyvendéglőben.

2.

Amikor Zimmerl József megvette azt a szedett-vedett kocsmát ott a város szélén, mindenki bolondnak tartotta. Bevezetett vendéglője volt a Borjúpiacon, megfelelő ügyfélkörrel és szép haszonnal, erre ő se szó, se beszéd faképnél hagyja a megszokott helyet, és elbujdosik a káposztaföldek meg a fatelepek közé, Istvánmezőre. Zimmerl József senkit be nem avatott a döntésébe (sohase is szokott), csak annyit szólt egy napon a feleségéhez, a jövő hétre már ne főzzön semmit, költöznek. Tívó Anna, vagy ahogy a férje nevezte, Ancsurka, meg se kérdezte, hogy miért vagy hova, megigazította a fehér főkötőjét, amit a konyhában viselt, hogy egy pillanatnyi időt nyerjen, és azt mondta, maga tudja, gazda. Tívó Anna éppúgy gazdának hívta a férjét, ahogy a beosztottak, a vendégek, az ismerősök, mindenki. Legfeljebb, a legintimebb pillanatokban, gazdámnak, gazdácskámnak: ez még az akkori időkből maradt, amikor Tívó Anna is csak egy kézilány volt a Zimmerl József konyháján – ennek csaknem harminc éve. Attól, hogy a felesége lett, Tívó Anna változatlanul a gazdájának tekintette Zimmerl Józsefet – önmagát meg afféle első szolgálónak – akire úgy nézett föl, mint a pléhkrisztusra. És úgy is bízott benne, olyan rendületlenül, fenntartás nélkül, miként a fennvalóban. Soha eszébe nem jutott, hogy döntéseit felülbírálja, hogy azok helyességét – akár csak magában – megkérdőjelezze. Ha Zimmerl József úgy döntött, költöznek, akkor költöznek – és ez a lehető leghelyesebb döntés, ami elképzelhető.

Tívó Anna már akkor halálosan szerelmes volt a gazdába, amikor az még a nevét se igen tudta. És ez az érzés, különös módon, semmit sem vál-

tozott az évek, évtizedek alatt. Tívó Anna tizennégy éves volt, amikor Zimmerl József keze alá került, tizennyolc, amikor a kedvese lett, és huszonöt, amikor a felesége. Azóta eltelt csaknem három évtized, Tívó Anna szült öt gyereket, vezette az üzletet, már az ötvenes éveiben jár maga is, de Tívó Anna ma is ugyanolyan szerelmes a gazdába, mint süldőlány korában volt, s ma is végigszalad a hideg a gerincén, amikor a férje keze a nyakához ér. Tívó Anna minden reggel, amikor kikel az ágyból (mondjunk inkább hajnalt), rövid imára kulcsolja a kezét, és arra kéri az Istent, vigyázzon ma is a férjére, ahogy eddig vigyázott, és őrizze meg neki még sokáig. Aztán sóhajt egy nagyot, kihúzza magát, és indul a dolgára.

Amikor Zimmerl József kiköltözött Istvánmezőre, alig pár ház állott csak a környéken – nem csoda, hogy a kocsmáros, aki eladta neki a boltot, tönkrement. De Zimmerl József egy zugügyvéd törzsvendégétől, bizonyos Pavlicsektől, akit gyakran kisegített kisebb kölcsönökkel és nagyobb adag pálinkákkal, megtudta, hogy a főváros befolyásos köreiben formálódik egy terv a Városerdő kibővítésére, és az eljövendő millenniumi ünnepségeknek is arrafelé lesz majd a központja, és ha minden a tervek szerint alakul, tíz év múlva, aki számít, ott fog építkezni, és a telkek ára is sokszorosára szökik majd. Egy kocsmáros naponta három ilyen tervet hall egy potya pálinka reményében, jól teszi, ha a legtöbbet elengedi a füle mellett. Zimmerl József is így járt el, de ez a plánum valahogy mégis a fejében maradt. Maga sem tudta megmagyarázni, miért. Igaz, nem is akarta. Megszokta, hogy a megérzései után menjen: eddig még sosem csalódott bennük. Úgyhogy egy gyors szemrevételezés után megvette a kocsmát, aztán megvett még négy-öt telket mellette, aztán kőműveseket fogadott, és a portát pompás kertvendéglővé alakíttatta, és mindent egy lapra feltéve, megnyitotta az éttermét.

Nem telt el tíz év sem, és a Zimmerli Pest egyik legfelkapottabb találkozóhelye, sőt, már Budáról is egyre többen keresik fel. A Stefániából kocsikorzó lett, a hajdani káposztaföldek helyén egyre több az elegáns villa, srégen szembe angol várkastélyként magasodik a lóversenytér, és már ássák az alapokat a közeli Földtani Intézethez. Zimmerl József a szerencse fia, megfogta az Isten lábát – és még majd csak ezután jönnek az ezredévi ünnepek, középpontjukban a Városligettel. Ha Zimmerl József most adná el a vendéglőjét, százszorosát is megkaphatná az egykori vételárnak. De persze eszébe sem jut eladni: Zimmerl József jól érzi magát a vendéglőjében, a világban, a bőrében, s ha rajta múlna, megállítaná az időt: minden maradjon úgy, éppen úgy, ahogy van.

3.

A Zimmerl-vendéglő főbejárata a Gizella utcáról nyílt, a jövevény egy tágas előtérbe érkezett, jobbra a ruhatár, a mellékhelyiségek és a konyha, szemben a söntés, balra pedig a szála, ahol két sorban tíz-tíz asztal várta a vendégeket: egyszerre nyolcvan embert tudtak leültetni. A konyhából nyílt az ajtó a család szobáihoz, de az otthoniak persze nem a vendéglői főbejáratot használták, hanem egy hátsó kapun át közlekedtek. A szabálytalan – leginkább egy ötszögre hasonlító – telek két részre oszlott, a Stefánia úti rész volt a vendéglő hét határon híres kerthelyisége, zenepavilonnal és szaletlikkel, meg árnyas hársfákkal, a túloldali pedig – egy magasra nőtt bukszusbokorsorral elválasztva – a háziak udvara, tágas kocsiszínnel, raktárakkal, bolgárkertészettel és baromfiudvarral, ahol szinte minden zöldség és fűszer megtermett, amire a konyhában szükség volt, és minden lábasjószág előfordult a pulykától a csirkén át a libáig, ami a fazekakba kerülhetett, hogy a tepsifülesekről (ezt a játékos szót Janka alkotta, négy-öt éves korában, de aztán polgárjogot nyert a család szótárában) már ne is beszéljünk. Zimmerlék disznókat is tartottak, de azokat – hogy a vendégek zavartalanul élvezhessék a friss szuglói levegőt – kiadták bértartásba egy palotai gazdának, így hát a sertések már csak sódarként meg kolbászként, csülökként meg oldalasként érkeztek a Gizella utcába. Vásárolni tehát igazán nem sok mindent kellett a vendéglő gördülékeny működéséhez, de minthogy Zimmerl József legkedvesebb foglalatossága éppen ez volt, tudniillik a vásárlás, hát mindig került ezernyi más is a Zimmerli asztalára, halak és rákok, marhabendők és erdei gombák, néha még csigák is, hogy a legelőkelőbb francia séfek is megirigyelhették volna – holott a Zimmerli közönsége elsősorban a szaftos kispörköltet szerette, hűs homoki borokkal.

A vendéglő kerthelyisége a Stefániára nyílt, a korzózó fogatok meg a sétautak közönsége beleshetett a kerítés rácsain és magába szívhatta kerthelyiségből érkező illatokat, a vendégek pedig tájékozódhattak a legújabb divatirányzatokról és szívtáji változásokról, a Stefánián hömpölygő tömeget fixírozva. Versenynapokon, délutánonként odahallatszott a szemben épült galopp-pálya zaja, koraeste aztán megérkeztek a lovassport szerelmesei is, hogy egy-két butélia borba fojtsák a lovak csalárdsága miatt felhalmozott bánatukat. Barátságos környezet, jó konyha, finom italok, szolid árak, felkapott környék, mi kell még, hogy egy vendéglő igazán divatba jöjjön a tizenkilencedik század végi Pesten?

Néhány csinos lány, talán. Nos, a Zimmerliben abban sem volt hiány. Hiszen a Zimmerl család minden női tagja kivette a részét az étterem

működtetéséből. És mind a négy lány igazi szépség volt a maga nemében. Ráadásul mindegyikük más karakter. Az egyik magas, szőke, csontos, a másik gömbölyded, fekete, a harmadik közepes, barna, nagy, álmodozó szemekkel, a legkisebb meg igazi tűzrőlpattant vörös, akinek még ha állt is, úgy mozgott a csípője, hogy a vaj megolvadt tőle a tűzhelyen. Nincs hát semmi túlzás abban, ha azt állítjuk, hogy a férfi vendégek nem csekély részben e négy lány látványáért, társaságáért (is) zarándokoltak el egészen Istvánmezőig. Igaz, történetünk kezdetén, tehát 1893-ban Trézsi, a legidősebb Zimmerl lány már nem dolgozott a vendéglőben, mert nyolcvanhétben hozzáment az egyik törzsvendéghez, bizonyos Weichner Gézához, akinek az Aranykéz utcában volt könyvkötő műhelye. Az ifjú pár Ujpesten vett lakást, ott születtek első gyermekeik, Margit és József – akiket rövidesen újabbak, Janka és Ferenc követnek majd –, Trézsi tehát ezidő szerint a gyermekneveléssel volt elfoglalva, de ha időnként meg-látogatta a szüleit, hogy azok találkozhassanak cseperedő unokáikkal (bár Zimmerl József nem szívesen gondolt magára afféle nagypapaként), bizony, néha elkapta a régi idők iránti nosztalgia őt is, kötényt kötött, és kihordott jó néhány tálca sört, s olyan pirulva hallgatta a vendégek évődő-udvarló megjegyzéseit, mintha még ő is eladó lány lenne, s nem is igen értené, miféle célzások esnek a terített asztal mellett.

De ha Trézsi nem is volt jelen, maradt még lány elég a Zimmerli kerthelyiségében. Eladó lány, méghozzá. Janka huszonhárom, Kató húsz, Lojzika tizenhat éves volt ekkor, s mivel Zimmerl József csak azt kötötte ki annakidején, hogy addig senki nem házasodhat, míg Trézsinek be nem kötik a fejét (Teréz négy évvel volt idősebb Jankánál, ő még Temesváron született), mindhárman erősen nekifeküdtek a faladatnak. S minthogy mindannyian a vendéglőben töltötték szinte minden percüket, az is világos volt, hogy jövendőbelijüket is csak onnan választhatják. Ettől aztán volt egy kis jóleső bálillata a Zimmerli kerthelyiségének. A vendégek azon hányada, amely életkor és társadalmi állás szerint partiképesnek számított (huszon-harmincon éves tisztviselők, iparosok) nemcsak mint vacsorájuk felszolgálóját, hanem mint lehetséges jövendőbelijüket is méregette a Zimmerl lányokat, és a lányok, éppen így, nemcsak a vendéget, hanem a férjjelölteket is mustrálgatták felszolgálás közben. Így aztán estek néha célzások, mosolyok, nézések, amik efféle szituációkban már a tizenkilencedik század végén is esni szoktak, és előfordult, hogy valaki hosszan, bánatosan húzatta a cigánnyal, és dalolt egy csalfa lányról, miközben párás szemekkel követte az egyik (vagy a másik) felszolgáló mozgását. Egyszóval bársonyos tavaszi éjszakákon volt valami mámorító a levegőben, amit nem lehetett a hársfák harsogó illatával magyarázni.

Zimmerl József mosolyogva nézte ilyenkor a kerthelyiségét, és az egyik szeme (mely a bukszáját figyelte) nevetett, a másik meg sírt, mert mint afféle lányos apa, ha rajta múlik, megállítja most az időt: és senki sem öregszik tovább, és a családja egyben marad, és a lányai mindig ilyen fiatalok, vidámak, nevetősek maradnak, mint amilyenek most.